گفت‌وگوی روزنامه صبا با سه کارگردان حاضر در جشنواره فیلم مقاومت

سینمای مقاومت؛ بستری برای شکوفایی روایت‌های تازه

سروین دهقان
گفت‌وگو

از توجه به هویت بومی، دغدغه‌های آموزشی و ظرفیت‌های روستایی در «بچه‌های دشت» تا روایت سال‌های کودکی حاج قاسم سلیمانی در «کوچ» و بازخوانی مقاومت علمی در «آن سوی آوار»، سه فیلم‌ساز حاضر در جشنواره مقاومت از دریچه‌های متفاوتی به مفهوم ایستادگی پرداخته‌اند؛ روایت‌هایی که در کنار دغدغه‌های سینمایی، ضرورت حمایت از تولیدات فرهنگی، دیده‌شدن استعدادهای شهرستانی و آسیب‌شناسی عملکرد جشنواره را نیز پیش می‌کشند.

محمد اسفندیاری، کارگردان فیلم سینمایی «کوچ»:

جشنواره مقاومت در حساس‌ترین سال خود، گرفتار بی‌نظمی است

فیلم سینمایی «کوچ» به کارگردانی محمد اسفندیاری، روایتی از سال‌های کودکی و نوجوانی شهید حاج قاسم سلیمانی است؛ روایتی که برخلاف الگوهای مرسوم آثار بیوگرافیک، تلاش می‌کند تصویری بی‌پیرایه و انسانی از سال‌های شکل‌گیری شخصیت این فرمانده ارائه دهد.

○ در ابتدا درباره شکل‌گیری ایده ساخت فیلم «کوچ» بگویید. چه شد که به سراغ روایت بخشی از زندگی شهید حاج قاسم سلیمانی رفتید؟

فیلم «کوچ» برگرفته از خاطراتی است که خود شهید حاج قاسم سلیمانی از زندگی‌شان نوشته‌اند. البته این خاطرات دوره‌های مختلفی از زندگی ایشان، از سال‌های پیش از انقلاب تا مقاطع بعدی را دربرمی‌گیرد، اما فیلم «کوچ» مشخصاً بر بازه سنی هفت‌سالگی تا حدود ۲۱ یا ۲۲ سالگی ایشان تمرکز دارد. کار ما اقتباسی است از کتاب «باران گرفته است»؛ کتابی که نوشته احمد یوسف‌زاده است و خود کتاب اقتباسی از کتاب «چیزی نمی‌ترسیدم» بر اساس نوشته‌های شخصی حاج قاسم سلیمانی شکل گرفته است. بنابراین ما هم در مسیر اقتباس از یک منبع مکتوب و مستند حرکت کردیم. آنچه از همان ابتدا برای ما در متن کتاب اهمیت داشت، صراحت و بی‌پروایی نویسنده در بیان خاطرات شخصی‌اش بود. این ویژگی به ما جسارت می‌داد که بتوانیم به ابعاد مختلف زندگی شخصیت اصلی نزدیک شویم و از برخی چارچوب‌های معمول در ساخت آثار بیوگرافیک فاصله بگیریم.

○ فیلم پیش از این در جشنواره فیلم فجر و جشنواره کودک و نوجوان اصفهان حضور داشته است. چه شد که تصمیم گرفتید آن را به جشنواره مقاومت نیز ارسال کنید؟

به هر حال وقتی فیلمی ساخته می‌شود، جشنواره‌های مختلف فرصت‌هایی برای نمایش، نقد و بررسی و دیده‌شدن آن فراهم می‌کنند. ما جشنواره‌های محدودی برای عرضه آثار سینمایی داریم و حضور در هرکدام از این رویدادها می‌تواند به شناخته‌شدن فیلم و افزایش شانس اکران آن کمک کند. «کوچ» پیش از این در جشنواره فیلم فجر حضور داشت و استقبال خوبی هم از آن شد. فیلم در آن جشنواره ۱۲ نامزدی دریافت کرد و موفق به کسب شش دیپلم افتخار و همچنین دو سیمرغ بلورین جشنواره فجر شد. پس از آن نیز در جشنواره بین‌المللی فیلم‌های کودکان و نوجوانان اصفهان شرکت کرد و در بخش‌های مختلف ملی و بین‌المللی جوایزی به دست آورد. حضور در جشنواره مقاومت هم با توجه به موضوع فیلم برای ما جذاب بود. ما درباره شخصیتی فیلم ساخته‌ایم که به نوعی یکی از چهره‌های محوری جریان مقاومت محسوب می‌شود. بنابراین طبیعی بود که این اثر در جشنواره‌ای با چنین موضوع و رویکردی نیز حضور داشته باشد.

○ با توجه به اهمیت جشنواره مقاومت و تجربه‌ای که از دوره‌های مختلف آن دارید، ارزیابی شما از روند برگزاری دوره اخیر چیست؟

واقعیت این است که جشنواره مقاومت در یکی از حساس‌ترین مقاطع تاریخی که مفهوم مقاومت اهمیت ویژه‌ای پیدا کرده، با شرایطی برگزار می‌شود که از نظر من با مشکلات و بی‌نظمی‌های جدی همراه است. من در چند روز گذشته از افراد مختلفی که به نوعی با جشنواره در ارتباط هستند، موارد متعددی شنیده‌ام؛ از مشکلات مربوط به داوری و دریافت آثار گرفته تا مسائل مربوط به برنامه‌ریزی و اطلاع‌رسانی. برای مثال، برخی از داوران اعلام کرده‌اند که هنوز نسخه آثار را دریافت نکرده‌اند تا بتوانند آنها را تماشا کنند. بعضی از فیلم‌سازان نیز با وجود اینکه به آنها اطلاع داده شده آثارشان پذیرفته شده، پس از انتشار جدول جشنواره متوجه شده‌اند نام فیلمشان در برنامه نیست. وقتی موضوع را پیگیری کرده‌اند، با توضیحاتی درباره بی‌نظمی‌های اجرایی مواجه شده‌اند. حتی از گم‌شدن برخی آثار و فیلمنامه‌های ارسال‌شده

اسماعیل مسعودی، کارگردان فیلم «بچه‌های دشت»:

سینمای مقاومت باید صدای فرهنگ‌های مختلف باشد

فیلم سینمایی «بچه‌های دشت» به کارگردانی اسماعیل مسعودی، اثری با محوریت کودکان و نوجوانان، مسائل آموزشی و ظرفیت‌های فرهنگی و اجتماعی مناطق روستایی است که تلاش می‌کند بخشی از دغدغه‌های نظام آموزشی و ضرورت توجه به نسل جدید را در قالب یک روایت داستانی به تصویر بکشد.

○ ابتدا درباره شکل‌گیری ایده ساخت فیلم «بچه‌های دشت» بگویید. چه دغدغه‌ای شما را به سمت این موضوع برد؟

من سال‌ها در حوزه آموزش و نظام آموزشی کشور فعالیت داشته‌ام و به‌عنوان معلم و مسئول در بخش‌هایی از مجموعه‌های آموزشی مشغول به کار بوده‌ام. در این سال‌ها از نزدیک با بخشی از مسائل و مشکلات حوزه آموزش آشنا شدم و احساس کردم پرداختن به بعضی از این موضوعات ضروری است. به همین دلیل تلاش کردم بخشی از این دغدغه‌ها را در قالب یک اثر سینمایی مطرح کنم. البته تولید فیلم با دشواری‌هایی همراه بود و به دلیل محدودیت امکانات، ناچار شدیم از بازیگران و نیروهای فعال در شهرستان و استان استفاده کنیم. شاید در نهایت تمام آن چیزی که از ابتدا در ذهن داشتیم به شکل کامل محقق نشد، اما با وجود مشکلات موجود، فیلم توانست در چند جشنواره حضور پیدا کند و موفق به کسب جوایزی نیز شود. همین اتفاق برای ما ارزشمند است.

○ چرا برای این فیلم سراغ موضوع کودکان و نوجوانان رفتید؟

به دلیل سابقه فعالیت در مجموعه‌های آموزشی، به‌ویژه در سطح شهرستان و استان، ارتباط نزدیکی با کودکان و نوجوانان داشته‌ام. همین ارتباط باعث شد احساس کنم پرداختن به مسائل و دغدغه‌های این گروه سنی از ضرورت‌های فرهنگی و اجتماعی امروز ماست. نسل کودک و نوجوان، سرمایه آینده کشور است و باید برای شناخت مسائل، نیازها و ظرفیت‌های آن برنامه‌ریزی کنیم. معتقدم لازم است در حوزه سینما نیز سرمایه‌گذاری بیشتری روی این گروه انجام شود و موضوعاتی که با زندگی و آینده آنها ارتباط دارد، جدی‌تر مورد توجه قرار بگیرد. این دغدغه یکی از انگیزه‌های اصلی من برای ساخت «بچه‌های دشت» بود. تلاش کردم موضوع را در فضای روستایی روایت کنم و از ویژگی‌های فرهنگی و زبانی همان منطقه نیز بهره ببرم.

○ حضور «بچه‌های دشت» در جشنواره مقاومت چه اهمیتی برای شما داشت؟

ابتدا لازم می‌دانم از برگزارکنندگان جشنواره تشکر کنم. به نظرم پرداختن به مفهوم مقاومت در حوزه‌های مختلف، از نیازهای ضروری جامعه امروز ماست و باید از چنین رویدادهایی حمایت کرد.

البته فیلم «بچه‌های دشت» از ابتدا بیشتر با رویکرد سینمای کودک و نوجوان و متناسب با فضای جشنواره فیلم رشد ساخته شده بود. در جشنواره رشد نیز توانست دیپلم افتخار دریافت کند. با این حال، معتقدم موضوعات و مفاهیمی که در فیلم مطرح شده، ظرفیت قرارگرفتن در چارچوب سینمای مقاومت را هم دارد. یکی از این مفاهیم، اقتصاد مقاومتی و توجه به ظرفیت‌های داخلی است. در فیلم به موضوع بازگشت یک معلم از شهر به روستا و اهمیت حفظ اصالت فرهنگی و اجتماعی مناطق روستایی پرداخته‌ایم. امروز شاهد هستیم که بسیاری از روستاها، با وجود امکانات و خدماتی که برای آنها فراهم شده، همچنان با مهاجرت جمعیت به شهرها مواجه‌اند. به نظرم بازگشت به روستا، توجه به ظرفیت‌های بومی و حفظ فرهنگ و هویت محلی می‌تواند بخشی از مفهوم مقاومت باشد. مقاومت فقط در میدان جنگ معنا پیدا نمی‌کند؛ حفظ داشته‌های فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی کشور نیز اهمیت دارد.

○ آیا جشنواره مقاومت توانسته به کشف استعدادهای تازه و دیده‌شدن فیلم‌سازان شهرستانی کمک کند؟

به نظرم یکی از ظرفیت‌های مهم جشنواره مقاومت همین توجه به فیلم‌سازان خارج از تهران و مناطق کمتر برخوردار است. متأسفانه بخش زیادی از امکانات، فرصت‌ها و ارتباطات سینمایی در تهران و برخی مناطق محدود متمرکز شده است. بسیاری از فیلم‌سازان برای فعالیت حرفه‌ای ناچارند به سمت تهران بروند؛ چون امکانات تولید، چهره‌های حرفه‌ای و مجموعه‌های تأثیرگذار سینمایی بیشتر در آنجا حضور دارند. اما در استان‌های مختلف کشور نیز استعدادهای فراوانی وجود دارد. ما فرهنگ‌ها، گویش‌ها، آداب و رسوم و ظرفیت‌های متنوعی داریم که باید در سینما دیده شوند. به نظرم جشنواره مقاومت در توجه به این مناطق گام‌های مثبتی برداشته و امیدوارم این رویکرد ادامه پیدا کند. وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی و سایر مجموعه‌های فرهنگی نیز باید نگاه متمرکز خود را تغییر دهند و به جای محدودکردن توجه به تهران و مناطق خاص، برای فعالیت فیلم‌سازان در سراسر کشور شرایط مناسبی فراهم کنند.

○ یکی از مشکلات فیلم‌سازان شهرستانی، تأمین امکانات و عوامل حرفه‌ای برای تولید است. شما در پروژه جدیدتان نیز با چنین مسئله‌ای مواجه هستید؟

بله، این مسئله همچنان وجود دارد. برای پروژه جدید نیز وقتی با برخی عوامل و همکاران صحبت می‌کنیم، ترجیح آنها این است که کار در تهران یا مناطق شمالی کشور انجام شود. بخشی از این موضوع به دسترسی آسان‌تر به امکانات و تجهیزات برمی‌گردد و بخشی هم به نگاه و ترجیح عوامل حرفه‌ای برای فعالیت در این مناطق مربوط است. گاهی حضور در شهرستان‌ها برای تهیه‌کننده هزینه‌های بیشتری به همراه دارد و همین مسئله باعث می‌شود برخی عوامل تمایل چندانی به همکاری در پروژه‌های مناطق محروم نداشته باشند. در حالی که اگر حمایت و برنامه‌ریزی مناسبی وجود داشته باشد، می‌توان ظرفیت‌های بومی را فعال کرد و حتی هزینه‌های تولید را نیز مدیریت کرد. مهم این است که امکانات و فرصت‌ها به شکل عادلانه‌تری در اختیار فیلم‌سازان سراسر کشور قرار بگیرد.

○ چه انتظاری از جشنواره مقاومت و مجموعه‌های فرهنگی دارید؟

امیدوارم توجه به استعدادهای شهرستانی به یک رویکرد مستمر تبدیل شود و تنها به زمان برگزاری جشنواره‌ها محدود نماند. فیلم‌سازان مناطق مختلف کشور باید امکان تولید، نمایش و معرفی آثارشان را داشته باشند. رسانه و سینما ابزارهای مهمی برای انتقال فرهنگ و طرح مسائل اجتماعی هستند. اگر به فیلم‌سازان شهرستانی فرصت و امکانات داده شود، می‌توانند روایت‌هایی تازه از زندگی مردم، فرهنگ‌های بومی و مسائل جامعه ارائه کنند.